

Bogdán László

A kábulat

Részlet *A katona és a démon* című regényből

A kábulat egész nap kitart, mintha valahol másutt is jelen lennék, nemcsak Natasa mellett, a manzárdszobában, elveszve az indián szövegek labirintusában. Mintha Colmi átjárójában lennék? Egyedül, állok meztelenül az átjáró közepén, de nem tudom eldönteni, illúzió vagyok-e, vagy nem. Tudom, hogy el kellene jutnom a mágnesként vonzó, villódzó zöld fénysugárig, de, döbbenek meg, képtelen vagyok előrehaladni, hiába emelem a lábom, a zöld sugárhoz nem jutok közelebb. A kábulat elkísér, az esti találkozón is forgat magam körül. Ott ülök a széken, Rodi mellett, időnként rápillantok Carmenre, önfeledten játszik részleteket a balett első részébe be se kerülő variációkból, Attila verseket mond, most egészen másra koncentrálok, mint tegnap, borzongatóan válik valóságossá a képzelte üvegvilág. Hans kérdegeti Rodit a rajzok keletkezésének körülményeiről, minden úgy megy, mint tegnap, de mégis teljesen más. De én ezt, döbbenek meg, mégiscsak álmodom? Újra az átjáróban álldogálok, de ahelyett, hogy közelednék, megbízhatóan távolodok a zöld sugártól, miközben Attila hihetetlen átéléssel mondja az Üvegvilág verseit, Carmen pedig az első rész fináléját játssza. Rodi a kettősségről beszél, Hans a negatív utópiáról. Mire irányultak a víziók? Az emberi személyiség szabadságharcára, mondja Rodi. Én még mindig ott ülök a manzárdszobában, a fehér ruhás Natasa mellett, váratlanul jelennek meg a rohán bőlények. Körülöttük lovaikon, lándzsáikat, íjjaikat rázva az indián lovasok. Feltűnik a stadion is a prérin, hallom az indián főnököt, népe szellemei nem nyugszanak a földben, ezért olyan nyughatatlanok az amerikaiak. Ez kész van, állapítja meg Natasa. Titeket is feltüntetünk a fordítók között, Krisztit, Ankát, Evelint, Violetta és téged. Válaszát már nem hallom, ülök a pódiumon, figyelem Attilát, Szívek a kukában, mondja. A közönség megdermed, hirtelen lesz csend. Carmen, talán, hogy oldja a feszültséget, játszani kezdi a második rész frenetikus záró részletét, amikor úgy tűnik, először a balett története során, hogy a bujkáló, de biztonságot is sugárzó, mélabús dallam végképp elvész. Igen, a lány magára marad, kezdi a verset Attila, szerelmét sem találja, és a váratlanul megjelenő ördög egyre kitartóbban üldözi őt! Közben mintha ott lennék én is, mintha belül kerülnék a zenén és a saját verseimen, a Rodi rajzain? Az üvegjárán lépegetek, látom az üvegfalak mögött üldögélő, fekvő, táncoló, beszélő, ölelkező, vagy éppen levesüket kanalazó üvegembereket, csikorog az üveg a talpam alatt, mintha töredezne is? Üveghalak hullnak az égből. Carmen egyre fergetegesebben játszik, ezeket a részleteket nem is ismerem, valószínű az első változatokból való. Attila mondja a verseket, kereng a pódiumon, Viola, Roxána és Zsül megigézetten követik, s közben eszelősen rajzolnak. Elszakadok szövegeimtől, mintha nem is én írtam volna őket, és megkérdem Roditól, győzedelmeskedhet-e a szerelem? Megőrizheti-e integritását az autonóm személyiség ebben a negatív világban? Amely, mosolyog Rodi, nem mese, hiszen ezt az abszurd világot naturalista mó-

don közelíti meg! Ez a kettősség ad egy nyugtalanító vibrálást a rajzoknak! Én a kettősséget akartam átmenteni a versekbe, a romantikus attitűdöt némileg ironikusan közelítve meg! Belülről, mondja Gerhard, mintha a vers narrátora belül kerülne, mintha ott borzongana ő is a reménytelen, ónszürke üvegégbolt alatt? Vágy, hogy indiánok lehessünk, újra kellene kezdeni, az indán szövegek alapján az egészet, de erre már képtelen vagyok! Jól van ez így, simogat Natasa, és hirtelen ott vagyok mellette, a Viola festményén, a borzongató homályban. A nap sugarai alig törnek át a nyírfák lombjain. Feléje fordulok, hogy megkérdezzem, hova mennek, de ott vagyok megint az átjáróban. A kábulat kitart, a zöld fény sugar ott villózik előttem, de képtelen vagyok megtenni akár egyetlen lépést is, mintha járógépen járnék, hiába emelem a lábam, nem jutok előre. Carmen már a finálénál tart, Attila elmondja, farkasszemet nézve a közönséggel, az utolsó verseket. Hans felhívja a közönség figyelmét arra, hogy a könyvek megvásárolhatóak, én pedig arról beszélek, hogy ezek a versek, az őket inspiráló rajzok, majd a tanulságokat összegezõ és a történetet kitejlesítõ balett, amint a mûvész nõ is fejtegette az elõbb, a személyiség szabadságharcáról beszélnek, dacosan, vonzón, felejthetetlenül. Az autonóm személyiség esélyeirõl egy õrült világban. Az üvegvilág nem létezik, de mi, pillantok Rodira, Hansra, Attilára, Carmenre s az elsõ sorban ülõ, kipirult Ankára, majd Zsülre, Roxánára, Violára, mindannyian egy olyan világban élünk, egy olyan világból jövünk, amely semmibe vette az emberi személyiséget, lenullázta az emberi jogokat! Zászlajára írta ugyan, hogy a legfõbb érték az ember, a munkatáborok bejáratánál is ez volt olvasható, de semmibe vette az emberi személyiséget, feloldva egy õrült kollektivitás hazug álmában, eltiporta az autonóm létezés mindenfajta esélyét, arra kényszerítve az alattvalókat, hogy bábként mozogjanak a diktatúra egyre eszelõsebb árnyéktáncában! Ezek a versek és rajzok, folytatja Hans, és a balett pontosan errõl beszélnek. Kivetítik a bábok árnyéktáncát, az elképzelt üvegvilágba. Az üvegemberek mi vagyunk, pillant ránk, akik mindannyian átéltük életünk értelmetlenségét, a diktatúra sivár és unalmas hétköznapijaiban. Van-e értelme a létezésnek akkor, szõlal meg váratlanul Attila, ha az ember feladja személyes autonómiáját és beáll a menetoszlopba? A mítingekrõl beszél, a május 1-i, augusztus 23-i felvonulásokról, amelyek legalább olyan abszurdak voltak, mint ez az üvegvilág, mely nem létezett soha, de a veszély, ami az emberi személyiség integritását s a szabadságot fenyegeti, fennáll. A kábulat kitart, magamhoz húzom Natasát, köszönöm, hogy segítettél. Fél õtkor jön Carmen, készen vagyunk, mondjuk, szinte egyszerre, de nem tudom, mi lesz ennek a vége. Mi lenne? Befejezték, nézegeti, elvesz a mondatok zegzugos átjáróiban, akárcsak én a Borromeo Colmi átjárójában. A kábulat forгат, ülök Rodi és Hans mellett, nézem Attilát. Elmond ráadásként még egy verset. A zongorista a kopár fennsíkon, a Kinderzenent játssza, de a ragyogásban ellobban a ház, hol volt, hol nem volt? A fekete madarak eszelõsen köröznek fölöttünk, nem tudom, hogyan repültek ide a kopár fennsíkról. Állunk egymás mellett a reflektorfényben, forгат a kábulat, egyre forгат magam körül. Igen, a szövegeket átadjuk Hansnak. Eddig õk is elkészülhettek. Már kilenc rajzom van, mondja Viola a zeneteremben. Nekem is, mondja Roxána, választani kell? Nem, mondja az ajtóban megjelenõ Rodi, és nézegeti a rajzokat, betesszük ezeket is, én már a hetediknél tartok! Mi van veled? Ittál ma kávét? Semmit nem ivott, magyarázza Natasa, még vizet sem. Rájuk nézek, nem tudom, Colmi át-

járójában vagyok-e, vagy a végtelen prérin. Megjelennek a lovasok, lándzsáikat rázva kerítik be a bölényeket, vagy egy ellenséges törzs harcosaival szállnak szembe? Ott állok közöttük, érzem a felhevült lovak és az emberi testek verítékszagát, borzongok, fejhangon üvöltve kerengenek körülöttem, záporoznak a nyílveszők, egy-egy lovas aláhull, a lovak száguldanak tovább, a vér figyelmeztetően vöröslik a tetemek között, sűrű rajokban szállnak a fekete döglegyek, vagyok, vagy nem vagyok? Felém robog egy lobogó fejdíszű, színesre pingált arcú harcos, már nem tudok kitérni, de nem gázol el, átsuhan rajtam. Illúzió vagyok, döbbenek meg, már többé soha nem szabadulhatok ezektől a kízó rémképektől? Az átjáróban huzat kél, fázni kezdek, megfordulok, és látom a kinn álló Anka és Rodi arcát, de nem tudom, mit keresnek itt. Azt sem, hogy mitől félnek. Ők is észrevesznek, sikoltozni kezdenek, arcuk eltorzul, igen, ők most óriásnak látnak engem, s mindjárt elájulnak, ha megindulok feléjük! Megfordulok, nézem a zöld fény sugarat, de ahelyett, hogy közeledne, távolodik? Állunk a színpadon, a szemem könnyezni kezd, Carmen papír zsebkendővel törölgeti, hajlongunk, feldübörög a taps. Újra forgatni kezd a kábulat, mintha nem is lennék jelen, noha ott ülök az asztal mellett és egyik kötetbe a másik után írom bele a nevem, a Hans neve alá. A titkárnő hoz egy üveg ásványvizet, részvevőn néz ránk, tölt, a madarak még mindig ott köröznek a terem légtérében, ki tudja, hogy kerültek ide? Lassan fogyni kezd a sor, látom, Kriszti és Flórenc minden könyvet eladott már, s a rajzokat is, amelyeket Viola, Roxána és Zsül az előadás alatt álmodtak a vakító, fehér rajzlapokra. Forgat a kábulat, mintha egy tomboló napsütésben, süllyedő, hol volt, hol nem volt, májusi mezőn állnék, ugrándozó, ölelkező, fűre heveredő, táncoló, beszélgető, valahová igyekvő, nótázó, poharazgató, hallgatag párok között! Dülöngélő, egymást elvesztő, egymást elkeseredetten kereső részek; ugrókötelező, hulahoppkarikázó, porban mászó, papást-mamást játszó, rollerező, homokvárakat építő, homokvárakat romboló gyerekek tűnnek fel! Mutatványaikra készülő, ideges, nyugodt, bemelegítő, lazító, gondolkodó, fásult arcú, feszült arcú, álmodozó arcú sportolók; festett képű, bukfencező, egymást lökdöső, egymást kigúnyoló, egymásra lisztet öntő bohócok; egymást szédítő, egymás tekintetében elmerülő szerelmespárok jelennek meg és esnek azonnal semmivé! A vásárosok bódéi is nyitnak már! *Időben érkeznek*, gondolom, de máris Colmi átjárójában szobrozok, de a zöld fényhez nem bírok eljutni, hiába emelem a lábom, nem haladok előre, lassan úszik be az átjáró varázslatosan kitáruló terébe a gyermekkori, felsőtábori majális. Minden kavarog, van is, meg nincs is. Indul, hamarosan indul leállíthatatlan körútjára a hatalmas körhinta is, a mező, a május, hajnali álmok és az észlelhető, tehát le is írható, meg is jeleníthető valóság fölé röpítve a lányokat. Nyit a céllövölde bódéja is, hamarosan egy szerencsés kezű kisas vagy katona szíven találja a menyasszonyt, és – mit is tehetne mást – menüett-lépésekben indul a bádog menyasszony bús, kopott, mellényén már rozsdásodó vőlegénye felé, azt a két lépést teszi meg, örökké azt a kettőt, amit én nem tudok megtenni Colmi átjárójában. Ez a két lépés a sorsa, ez a két lépés a sorsunk, de senki sem sejt semmit, nevetnek, nótáznak, kiabálnak. Az erdő szélén felállított lacikonyhák tűzhelyei alól füst száll fel, sült hús vadító, ínycsiklandozó szaga tölt be mindent, pukkannak a pezsgősüvegek, a korsókban emelkedik a sörhab, egyenletesen emelkedik, eltakar mindent! Eltűnnek a kántáló, portékáikat magas fejhangon, egymást túlkiabálva és túllicitálva kínálgató édes-

ségárusok, a peckes szabadságos katonák, a kimenős cselédek, a tömegben feltartott fejfel kevélyen sétálgató csendőrök. Hangolni kezd a ki tudja, mikor összeverbuválódott fúvószenekar is; a tagok egymásra néznek, nevetnek egy hozzánk már soha el nem érő vicc csattanóján, kiisszák maradék sörüket, fűre repülnek az üres üvegek, néhányukat pókhálósra csipkézik a maradék hab szélszéles buborékai, levegőbe emelkednek a sapkák, megcsillan a lágyan világító nap is a rézfúvókon, az öreg, kackiás bajuszú, ráncos arcú dobos rákacsint a lányokra. Nevetés! Öröm! Ez a dobos dobját nyakba akasztva hordja, mint a katonadobosok, varázslatosan pörögnek öreg ütői, mintha csak a megélenkülő, egymásba kapaszkodva táncolni kezdő párokat akarnák vezényelni, rezes bakahangján dobolás közben énekel is a vénember, talán azt, hogy "egymásé úgysem lehetünk". És máris tele torokkal fújja mindenki. Hanyatt fekvő, részegen hortyognak a medvetáncoltatók, csak a fákhöz láncolt szomorú medvék emelkednek mindegyre fel, s mintha a melódiára, megrázzák busa fejüket, de már senki nem törődik velük, a poharakat kiisszák, teletöltik, a sörhab úgy jár fel és alá, mint a motolla. Szél kel, májusi szellő, a lacikonyhák füstjét a méreteit amőbaként változtató tömeg fölé bodorítja, itt egy fél történelmet idéző bajusz, ott egy piros rokolyából pillanatra kivillanó telt és fehér női comb, egy kislány derekán megállíthatatlanul pörgő hulahoppkarika, egy lányarc, egy léggömbjén elszállni vágyó kisgyerek. Most keringőre vált át a zenekar. Egy fiatal, kivörösödött arcú kiskatonára kerül előtérbe és egy szőke kis cseléd, amint egymásba kapaszkodva repülnek a kék Duna csobogó hullámainak idéző melódia láthatatlan, de mégis jelen lévő sétányain; a lány egy hajfűrtje kiszabadul a piros pettyes kendő alól, kék szeme megcsillan. "Ó, maga, maga – suttozja –, tudtam én, hogy maga rossz ember, tudtam én, ó, miért is engedtem, a hívásnak, miért?" A baka nem szól, szorítja a lányt, érzi, hogy az övé már, az övé lehet, ez felszabadítja, erősnek érzi magát, mindenesetre nem érzi annyira gyengének, esetlennek, mint az előbb, amikor felkérte a lányt. A keringő, a májusi szellő és a lány, igen, ez a mosolygós arcú, kék szemű, szőke lány, megzavarják, még a nevét sem tudja, s máris terveket sző, miközben egymásba kapaszkodva járják a polkát, amire a keringőről vált át a belemelegedő zenekar. "Ugye elvisz majd a ringliszpilre is, rossz fiú?" – incselkedik a lány, és kicsi keze megrebben a baka derekán, kendője hátracsúszik, libegve ereszkedik a fűre, meglőtt madár, mézsárga hajsátor röpül utána, majd, ahogy megfújja a szél, a kiskatona arcába: a fiú pislog, hirtelen, mély öröm járja át, amint a lány rakoncátlan hajszála borostás arcához érnek, "a céllövődébe is elviszlek!" – sítja, de máris távolodnak egymástól, hogy majd újra közeledjenek a polka mindent lebíró, mindent megszüntető, újrakezdő és átalakító ütemére. Körülöttük hullámszik a mező, az ég felé emelkednek a sátrak, mintha tótükörben néznének az egészet, aztán vadonatúj argentin tangóra tér át a zenekar, hol tanulhatták? Sokan befejezik, zavartan nézik egymást, a lányok ruhájukat igazgatják, a fiúk üvegeik, poharaik után nyúlnak, még nem ismerik ezeket az új táncokat, csak a katona és a kis cseléd kapaszkodik egymásba, ha már egymást megtalálták, ösztönösen is eltalálják a vérüket felgyújtó új zene lépéseit! Már mindenki őket nézi, tombol a napsütés, de váratlanul, előzmények nélkül kezd fakulni, sárgulni minden, és megmerevedik, egyesek barnulni kezdenek, elmosódnak a háttérben a lacikonyhák sátrai és a vásárosok bódéi, kopni kezd a körhinta, felszívódik a menüett-lépésben örökké vőlegényét közelítő, de el soha nem érő

menyasszony, a tömeg egy része beleivódik az általános barnulásba, sárgulásba. A zenekar tagjainak az arca már-már kivehetetlen, mintha repedezni kezdene a győzedelmesen mosolygó, dobolása közben ifjúkorát újraélő, karikás bajuszú, rezes hangú öreg dobos nyakában is a dob, ez a napfényben mámorosan kinyújtózó, feszes bőrű, ugrásra kész vadállat, amely mindent átható, pontos és kemény hangokról álmodik! Repedezni kezdenek a kürtök is. A lány meglibbenő és örökre úgy maradó rokolyája mellett hatalmas, kardra emlékeztető, fémesen csillogó valami tűnik fel, és körbemetszi a lányt, kivágja a kiskatona mellől, de ezenközben is repedezik, sárgás és kávébarna lesz minden! Olyan lesz lassan az egész, egészen olyan, mint az a régi fénykép, amelyet egy reszkető fejű öregember halász elő nyugták, kacatok, levelek, önéletrajzi fogalmazványok, marhacédulák, régi számlák, biztosítási papírlapok, töredezett újságkivágások közül egy kopott sublódfiókból, és felénk mutatva buzgón vágja ki a fiú mellől a lányt egy nyesőollóval. „Nos, drága uram, az lettem volna én, megismert?” – S váratlanul kinyitva kék szemét, ránk néz. A kivágást is ekkor fejezi be. A sárguló lány földre hull, a képen, a katona mellett lyuk támad. Az öregember szeme elé emeli a képet, a lyukon gyanakodva néz felénk, arcát átjárja valamiféle mosoly is, de olyan, amely bármikor sírásba válthat át, és erős, átható hangon, szinte kiáltva mondja: “én őt szerettem mindig, érte, édes úr, mindig, de nem akart hozzám jönni, hát akkor minek legyen a fényképen, minek? Úgyis eleget rejtegettem ezt a képet a feleségem elől, de már ő is elment, a sírjáról hatodszor kaszáltam le a füvet, hát itt az ideje, hogy”, zihálva hallgat el, jobb lába felemelkedik, a kivágott lány fölé kerül, mintha rá akarna taposni, de aztán mégis hátralép, és átjárja valami erőtlen zokogás. Felrezenek. Hány óra? Tíz, mondja Hans. Elfogy a sor. Megkínálhatlak vodkával? Most igen, bólint Hans, a galériás leül, töltöget. Kriszti nevetve meséli, hány könyvet, hány rajzot adtak el, de én ott vagyok az öreg mellett, aki kivágta a fényképből azt a hajdani szőke lányt. Hallom a zenekart is, Árpád apánk ne féltsd ősi nemzedet, de elnyomja a Kinderszenen. Megint ott kerengek a kopár fennsíkon, ott állok az átjáróban, hívogatóan lobog a zöld fény-sugár, de nem tudom megtenni a két lépést, képtelen vagyok közeledni a zöld sugárhoz, a kábulat kitart. Köszönöm, mindjárt intézzük az anyagiakat, súgja Kriszti, félttem, valami történik veled, mintha nem lettél volna magadnál, sápadtan ültél, mint egy szobor, de a szövegeid azok elgondolkodtattak, ahogy szóba hoztad a diktatúrát, felpörgött Hans is, Attila is, Rodi is. Nem is tudom, meg tudnátok-e ismételni kétszer ugyanazt, ugyanúgy?, kérdezi Flórenc, már az utcán. Nem, mi improvizálunk, és beszélni kezdek az indián dalokról, elmondom, hogy miközben Natasával véglegesítettük a szövegeket, egyfolytában egy mező tűnt fel. Már a ruhatár előtt állunk. Igen, egy mező, és én is ott állottam azon a mezőn, a szűrő napsütésben, és forogtak körülöttem az indián lovasok. Igen, én is ilyesfajta képeket láttam állandóan, de nem, rosszul mondom, nem is képek voltak, inkább filmrészletek? Benne voltam mindig a forgatag közepében, átéltem mindent. Azt is hittem, amikor rendszereztem a gyűjteményt, hogy megbolondulok. Mintha tényleg nem nyugodnának népem halottai, a föld alatt? S most, amikor ti is kapcsolatba kerültetek ezzel a világgal, ti is átélitek. Nem, ez nem képzelődés, ezek a versek és mesék beszippantanak magukba, mint az örvény, és nem engednek el többé soha. A vágy, hogy indiánok lehessünk, ahogyan Kafka gyönyörűen írta, megzavar. Nem tudom eldönteni, én vagyok-e még, vagy valaki más?